

Paticcasamuppāda (Den betingade samtida uppkomsten)

När jag var nere i Thailand april 2010 och besökte Templet Wat Pat Aun så fick jag lära mig att **paticca** betyder ”på grund av” eller ”beroende på” och **samuppada** betyder ”uppstående” eller ”uppkomst”. Paticcasamuppada betyder alltså ordagrant ”betingat uppstående” eller ”betingad uppkomst”.¹

Enligt Rev. DhammaThero måste man komma ihåg att Paticcasamuppada är ett lärotal om födelse och dödsprocessen och inte en teori om livets yttersta ursprung. Den behandlar orsaken till återfödelsen och till dukkha (lidandet), men det gör inte det minsta försök att visa världens utveckling från urmaterian.

Paticcasamuppada består av livets tolvdelade hjul. De tolv leden i orsakskedjan, varmed medvetna varelsers liv och tillvaro förklaras, omfattar tre på varandra följande inkarnationer. Det förutsätts att man tror på återfödelse (reinkarnation/transformation). Vidare att man har klart för sig hur de fem khandhas eller grupper av dhamma-element fungerar, vilkas verksamhet skapar en serie tillfälliga medvetandetillstånd.

När det gäller livsprocessens tolv led i människovärlden, behandlar de två första det föregående livet, de åtta följande det nuvarande och de två sista det kommande livet. Inom Theravada-Buddhismen så anser man paticcasamuppada som själva kärnan i Buddhas lära. Orsaksteorin handlar om tillblivelsen (uppkomsten) av element som är ömsesidigt beroende av varandra. Detta görs genom de tolv länkarna i den ömsesidiga betingande och samverkande tillblivelsen som förklarar både hur lidandet uppstår och hur det upphör.

De tolv länkarna eller leden (nidanas) är som följer:

Tidigare liv	1. Okunskap (avijja) 2. Handlingsimpulser (sankhara)
Det nuvarande livet	3. Medvetande (vinnana) 4. Tanke och kropp (nama-rupa) 5. De sex sinnesfälten (salayatana) 6. Kontakt (phassa) 7. Känslor/förnimmelser (vedana) 8. Begär (tanha) 9. Bundenhet/fastklängande (upadana) 10. Vardande/tillblivelse eller uppkomst (bhava)
Det kommande livet	11. Födelse (jati) 12. Åldrande och död (jara-marana)

¹Betingade kan också betyda villkor, utgöra förutsättningen, föra med sig, föranleda.

Tidigare liv

Okunnighet (Avijja)

Okunnighet gällande sanningen om att allt som finns i denna värld är utan ett bestående jag, det vill säga utan evig substantiell existens, allt är förgängligt och att allt är lidande. Det betyder med andra ord att människan inte har lyckats befria sig från sina begär/sin egoism och har inte förstått att hon bör göra sig fri från fasthållande vid livets förgängliga ting.

Avijja, okunnigheten innebär också att man är okunnig om de fyra ädla sanningarna eftersom det är förverkligandet av de fyra ädla sanningarna som befriar oss från lidandet.

Handlingsimpulser (Sankhara)

De kamma-bildande drivkrafter/handlingsimpulser som bestämmer ödet vid den nya återfödelsen. Handlingarna, det sätt på vilket människan har levt, tänkt, talat och handlat. Alltså hela hennes livshållning i det föregående livet, bestämmer sammansättningen av khandha-elementen i det nya livet. Efter ett övergångstillstånd i döden i vilket de rörliga krafterna samlar sig, uppstår det nya livet.

När en människa dör försvinner inte hennes kamma (handlingsimpulser, drivkrafter) utan de hjälper till att sätta igång nästa liv. Vår kamma betingar vårt medvetande genom att generera medvetandet för nästa liv. Medvetandet är därför nyckel-länken mellan död och återfödelse.

Det nuvarande livet

Medvetande (Vinnana)

Vad som avses här är det frö till en ny personlighet som betingas av de kammiska förutsättningarna och som vid konceptionen (befruktning) ingår i livmodern. Det första ögonblicket i det nya livet, det vill säga befruktningsögonblicket medför medvetandets uppvaknande. Alla grundelement finns då redan på plats, även om de ännu inte har kombinerats i grupper.

Tanke och kropp (Nama-rupa)

Nama-rupa kan också betyda ”tanke och kropp”, den psykiska och fysiska personligheten eller förbindelsen av de fem khandhas som uppstår i livmodern. De sinnliga och icke sinnliga elementen förenas inte genast. På grund av detta har fostret inte omedelbart några medvetna upplevelser. Det livnar sig och växer.

De sex sinnesfälten (salayatana)

De sex sinnesfälten, de sex sinnena, organen för sinnesfornimmelse och tänkande, vilka uppstår hos nya varelser och med vilkas hjälp denna kan träda fram i yttervärlden. Man kan säga att nu börjar syn, lukt, hörsel, smak, känsla (fornimmelser) och tanke att utvecklas, men utan att träda i verksamhet.

Kontakt (phassa)

Sinnenas och tänkandets beröring med yttervärlden, som inträder vid födelsen. Kontakt (beröring). Det uppstår en växelverkan mellan elementen på grund av deras ömsesidiga beröring. Medvetandet träder nu i förbindelse med organen. Det börjar redan i fosterstadiet.

Fostret i livmodern börjar uppleva. Men det reflekterar inte över det goda eller det dåliga i de därmed förbundna känslorna. Denna känslofria omedvetna period varar någon tid efter födelsen.

Känslor/fornimmelser (vedana)

Känsla (fornimmelser) som förorsakas av sinnenas kontakt med objekten. Först efter ett par år börjar den levande varelsen medvetet uppleva känslor som är behagliga, obehagliga eller neutrala (eller likgiltiga). Denna period varar ganska länge.

Begär (tanha)

Tanha, törsten, de sinnliga begären, framförallt könsdriften genom vilka kamma-produktionen enligt buddhistisk föreställning framförallt börjar. I puberteten vaknar de sinnliga begären upp, framförallt den sexuella driften. Man längtar efter en partner.

Bundenhet/fastklängande (upadana)

Upadana, fastklängande vid existensen, det vill säga den intensiva törsten, ordagrant: ”gripandet av sinnesvärlden”, jämförbart med eldens gripande av sitt bränsle. Man kan säga att den unga människan börjar sträva mot mål som han eller hon ställer upp. Personen inträder i vuxenlivet.

Vardande/tillblivelse eller uppkomst (bhava)

Bhava, tillblivande (uppkomst), det vill säga framkallandet av kamma, som utgör förutsättningen för en ny existens och övergången från en existens till en annan. En intensivare tillvaro tar nu sin början. Ända tills döden inträffat, kan människan sjunka allt djupare ner i tillvarons virvel, hypnotiseras och förblindas av dess innehåll och binda sig vid det och därmed bli fast i lidandet.

Genom sina tankar, tal, och vad man gör så skapar man sin kamma och därmed så skapar man en bestämd karaktär. Människans egen livsföring bestämmer sålunda villkoren för hennes övergång till nästa liv (som är en upprepning av de ovan nämnda två första leden).

I dödsögonblicket upphör det medvetna livet och ett mellantillstånd inträder (tror jag). Men frukten av det liv som nu är slut förs vidare till det kommande livet.

Det kommande livet

Födelse (jati)

Jati (den nya) födelsen. Den levande varelsen återföds såsom beskrivs i punkt 3 ovan.

Åldrande och död (jara-marana)

Åldrande, död osv. Den levande varelsen börjar åldras redan från födelseögonblicket. Livet igenom samlas oupphörligt ny kamma som har konsekvenser för kommande liv.

Avslutning

Sålunda upprepas födelse, liv och död med vad allt därtill hör i ett oändligt kretslopp. Sådan är varje individs historia. Vart och ett av de tolv leden är beroende av det föregående. På detta sätt rullar tillvarons tolvdelade hjul runt, runt utan avbrott. I en ändlös kedja upprepar livet sig.

Men det finns också några som Buddha som visar oss vägen vilken bär möjlighet till att bringa kretsloppet (samsara) till ett slut, att stanna tillvarons hjul. Buddha visade oss vägen och vägen är de 4:a ädla sanningarna. Den som går den vägen kommer att uppleva insikten och kunskapens dhamma och därmed uppnå befrielsen.

Källor

Chr Revenlow – Vad Buddha lärde.
Naranda – Buddhismen i ett nötskal.
Helmut von Glasenapp – De fem världsreligionerna.
Knut A. Jacobsen – Buddhismen.

Av,
Dietmar Dh. Kröhnert.
Texten skriven vid Templet Wat Pat Aun i Chiang Mai 11/4 till 25/4, 2010.

Texten är redigerad, granskad och sammanställd av
Tobias Heed – praktiserande inom Theravada-Buddhismen.